

Česko-lužický věstník

číslo 7-8 /
červenec-srpen 2018

ročník XXVIII

Kito Lorenc

Telefonat

Njeslyšiš mje? Ja će widźu,
kak z nachilenej šiju
sluchatko dźeržiš,
je wćipna k wuchu tłóčiš
pod kudźerkami,
we wóčku smějate złoćawki –
ow ty žalbowana liška,
njeswjata Marja Častočcyca,
wuslyš mje!

Telefonát

Neslyšíš mě? Vidím tě,
jak se skloněnou hlavou
svíráš sluchátko,
zvědavě ho tiskneš k uchu
pod prameny vlasů,
v očích usměvavé zlatěnky –
ty liško všemi mastmi mazaná,
paní Marie Něžná,
vyslyš mě!

*Ze sbírky Ty porno mi (LND,
Budyšin 1988) přeložil Radek
Čermák. Další texty ze sbírky
naleznete na straně 59.*

Čáp na střeše kláštera v Mařidolu, foto Jan Zdichynec

Z DOMOVA

➤ **V pátek 1. června v Lužickém semináři děti opět slavily svůj den s lužickosrbskými mytickými postavami.** Letos s ohledem na krabatovské výročí připravila lektorka Hana Zobačová program zaměřený právě na čaroděje Krabata. Děti se proměnily v čarodějnické učně, plnily jednoduché úkoly, za které získávaly potřebné ingredience a s nimi pak s čarodějnickým mistrem vařily divotvorný lektvar. Rodiče si zatím na dvoře užívali grilování a okurky z dolnolužických Blat a záviděli dětem domácí zmrzlinu.

red

➤ **Ve středu 6. června se v Lužickém semináři konal už druhý koncert, který společně uspořádala Kontaktní kancelář svobodného státu Sasko a SPL.** Vystoupili na něm posluchači Vysoké hudební školy C. M. von Webera z Drážďan a Konzervatoře Jaroslava Ježka z Prahy. Jazzový podvečer se velmi vydařil. Každá škola měla svůj vlastní blok, ale na místě se hudebníci dohodli také na společném improvizovaném vystoupení. Velký sál v prostorách SPL byl plný. Milou atmosféru i výborné muzikantské výkony si můžete připomenout na youtube SPL <www.youtube.com/watch?v=NK-58-1dwZI>.

Ondřej Šrámek

Z HORNÍ LUŽICE

➤ (KP 15. 4.) **Stovky lidí převážně z východu svobodného státu Saska (tj. především historické Horní Lužice) se účastnily přednáškového dne *Láska k bližnímu – policije – společnost sjednocení pro silnou demokracii* (Lubosc k blišemu – policija – towaršnosť zjednoceni za sylnu demokratiju).** Konal se ve středu 11. dubna v Německo-lužickosrbském národním divadle v Budyšině, pořádala jej organizace Ewangeliske kublanje doroscenyh Sakskeje (Evangelická výchova mládeže Saska) a pracovní skupina Cyrkej za demokraciju a člowječe prawa (Církev pro demokracii a lidská práva) a podílely se na něm především církevní organizace, policie Saska i Spolkové republiky Německo a další instituce, které působí proti pravicovému extremismu. Za Domowinu spolupracovala budyšínská regionální mluvčí Sonja Hrjehorjowa. Přednášek se účastnila i řada policistů v uniformách, upozorňovalo se mj. na shromáždění „hnědých“ organizací u Ostritz (Ostružna, Wotrowce) plánované na dny 20.–22. dubna, projevy rasismu v každodenním životě a na působení policistů při různých extremistických akcích, kteří mají především zajišťovat pořádek a nelze je vnímat politicky. Řečníci zmínili

i nepřátelství vůči Lužickým Srbům, které se projevuje v internetových diskusích i v každodenním životě. Bukecký evangelický farář Thomas Haenchen např. vyprávěl, jak se musel vyrovnávat s pohoršením některých lidí, kteří si stěžovali, že zavedl do bohoslužby „nesrozumitelný jazyk“. Měto Nowak, referent pro lužickosrbské záležitosti braniborské zemské vlády, ale upozornil, že do materiálů akce neproniklo jediné lužickosrbské slůvko.

➤ (KP 15. 4.) **Emeritní abatyše kláštera Mariina Hvězda, Lužická Srbka sestra Benedikta Waurikec, oslavila své osmdesáté narozeniny.** Při té příležitosti sloužil v klášteře 7. dubna bývalý míšeňský biskup Joachim Reinelt děkovnou mši. Mj. sestře Benediktě poděkoval za první saskou zemskou výstavu, která proběhla díky ní v Mariině Hvězdě při příležitosti 750 let od založení kláštera roku 1998. Sestra Benedikta nadále rozmlouvá s lidmi, kteří si přejí duchovní rozhovor s řeholnicí (často i s evangelíky), modlí se za ně a aktivně se podílí na chórové modlitbě ve svém klášteře. Sr. Benedikta si posteskla nad odchodem své nástupkyně, Sr. Philippy Kraftové, z úřadu i nad poklesem počtu sester v klášteře, a poznamenala, že při jejím působení v úřadě abatyše v letech 1986–2011, kdy často řešila finanční problémy zejména při rekonstrukci kláštera, byl často jejím ministrem financí sám sv. Josef.

➤ (KP 15. 4.) **Znovu byl poškozen kamenný kříž mileniálního pomníku Cyrila a Metoděje u Stróžišca.**

➤ (KP 15. 4.) **V Baconu si připomněli stoleté výročí úmrtí římskokatolického kněze Jurija Delenka (* 1882 ve Wutołčicích),** který působil v letech 1910–1914 jako redaktor KP. Delenk se otevřeně hlásil ke svému srbství a slovanství. Roku 1911 se účastnil kongresu slovanských novinářů v Bělehradu. Nebyl přijat jako vojenský kaplan, později se sám zřekl svého duchovního stavu a nastoupil jako učitel na gymnáziu v Berlíně-Schönebergu. Zasloužil se o vydávání katolických knih, KP a Krajana. V jeho dobách KP vycházel v nákladu 1000 exemplářů, tj. o polovinu nižším než v současnosti.

➤ (KP 29. 4.) **20.–22. dubna se ve Wostrowci (Ostritz) konala mírová slavnost.** Svoboda byla jako reakce na pravicové setkání tamtéž a k účasti na ní vyzvalo i Towarstwo Cyrila a Metoda.

➤ (KP 22. 4.) **Připravuje se zřízení pomníku blahoslaveného Aloise Andrického v Róžantu, zaznívají ale i hlasy proti.** Lidé si přejí, aby toto místo zůstalo přede-

vším místem mariánským, a domnívají se, že sám Andricki by si takové počty nepřál.

➤ (PB 2018/6) **Ježíš, nikoli Marx.** Úvodní kázání Jana Malinka na téma Obnova člověka a společnosti se vrací ke 200. výročí narození Karla Marxe; socialismus a podobné pokusy o nápravu společenských poměrů nemohou uspět, protože nepočítají s hříchem v lidském srdci.

➤ (PB 2018/6) **Ve Slepém vyšla sbírka místních pověstí a lidových vyprávění pod titulem *Kak Slepjańska cerkwa jej swój torm krydła – Slepjańske ludowe powjesći*** (tj. Jak přišel slepý kostel k věži – Lidové pověsti ze Slepého).

➤ (PB 2018/6) **V kostele v Ketlicích se našel dosud neznámý rukopis hudebního skladatele Korly Awgusta Kocora,** který tam působil jako učitel a varhaník. Německy psaný dokument je záznamem o revizi varhan z roku 1859.

➤ (SN 4. 6.) **Město Wojerecy v neděli 3. června oslavilo 750. výročí.** Od 1. do 3. června byl pro návštěvníky oslavy připraven program s kulinářskými i hudebními lahůdkami. Vystoupily taneční skupiny z vesnic Židzíného, Cisku, Brětnje, Čorného Chołmce a židzinský pěvecký sbor, dále chołebuzský Německo-lužickosrbský sbor a kapela Kapazuky.

➤ (SN 11. 6.) **K 60. výročí svého založení v roce 1958 připravilo nakladatelství Domowina na sobotu 9. června hned dvě akce.** Na dni otevřených dveří nakladatelství měli zájemci příležitost informovat se o jednotlivých odděleních instituce a obdivovat výstavu fotografií a reklamních plakátů publikací nakladatelství. S dalšími lužickosrbskými nabídkami se připojila také budyšínská Dlouhá noc kultury, již se poprvé zúčastnilo Smolerovo knihkupectví, a to čtením básní a bajek Handrije Zejlera.

➤ (PB 2018/8, www.domowina-verlag.de) **V sobotu 9. června představila Lubina Malinkowa svou disertační práci o hraběti Bedřichu Kašparovi z Gerštorfu (1699–1751), hejtmanovi Horní Lužice a významném představiteli pietismu.** Práci vydal v loňském roce Lužickosrbský ústav v Budyšině pod názvem *Um der Wenden Seelenheyl hochverdient — Reichsgraf Friedrich Caspar von Gersdorf s podtitulem Eine Untersuchung zum Kulturtransfer im Pietismus* jako 64. svazek řady Spisy Serbskeho instituta / Schriften des Sorbischen Instituts. Článek Lubiny Malinkové související s tímto tématem vyšel v loňském říjnovém čísle Česko-lužického věstníku (10/2017, str. 71–72). Prezentace se konala v lichaňském zámku (Lichaň je ves u Klukše severně od Budyšína), který patří Paulu Gehrlemu, a účastnila

se jí mj. řada příslušníků šlechtických rodů z Lužice – Nosticové, Hohenthalové aj.

➤ (PB 2018/8) **Lidová muzika z Chrástu hrála ve Slepém.** V neděli 17. června se ve Slepém slavila mezinárodní bohoslužba ve více jazycích (s velkým lužickosrbským podílem) u příležitosti 8. mezinárodního dudáckého festivalu. V noci ze soboty na neděli představila Lidová muzika z Chrástu při půlnočním koncertě hodinový program složený čistě z lužickosrbských písní, který vzbudil pozornost a získal velké uznání.

Z DOLNÍ LUŽICE

➤ (KP 22. 4.) **Od roku 2019 budou ochranná hesla vycházet též v dolní lužické srbštině.** Dále má v září vyjít nové elektronické vydání dolnolužickosrbské Bible. Slíbil to předseda spolku na podporu lužickosrbského jazyka v církvi Hartmut Leipner. Plánuje se též založení lužickosrbského farního centra v Chotěbuzi.

➤ (PB 2018/6) **Na Severním hřbitově v Chotěbuzi byl slavnostně odhalen obnovený hrob duchovního, novináře a jazykovědce Bogumiła Śwjely (1873–1948)** a jeho rodiny. Pracovní skupina Lužickosrbské památky města Chotěbuze pořídila dvojjazyčnou pamětní desku. Na financování i organizaci se podílelo Město Chotěbuz, Nadace lužickosrbského národa. Spolek na podporu lužickosrbské řeči v církvi, dolnolužická pobočka Lužickosrbského ústavu, domowinská župa Dolní Lužice, dolnolužická Matice lužickosrbská a Śwjelovi potomci. Po pobožnosti a vlastním odhalení desky následovalo odborné kolokvium, jehož příspěvky na podzim vydá chotěbuzské městské museum. Příští rok by měly v nakladatelství Domowina vyjít Śwjelovy deníky.

➤ (NC 20. 6.) **Lužickosrbský rozhlas se potýká s GDPR.** Evropské nařízení o zpracování osobních údajů se dotýká mj. písniček na přání a gratulací prostřednictvím rozhlasu. Posлуhači, kteří chtějí svým blízkým popřát v rozhlase, musejí napřed zaslat souhlas jubilanta s tím, že v rozhlase zazní jeho jméno. Rozhlasová gratulace spolu s písničkou na přání již pro oslavence nebude překvapením.

➤ (NC 4. 7.) **Mezi německou a polskou částí Gubina jezdí autobusy.** Zastupitelé obou měst vyslyšeli dlouholeté přání obyvatel. Německý dopravce prodloužil autobusovou linku 858 z Baršce (něm. Forst) až do polské části Gubina. Autobusy zajíždějí na gubinské autobusové nádraží, které se nachází 500 m od hranice. Tam lze pohodlně přesehnout na polské vnitrostátní spoje. Polský dopravce prodloužil autobusovou linku 171, která nově zajíždí ze Zieloné Góry až k vlakovému nádraží v německé

části Gubina (něm. Guben). Autobusy jezdí v hodinových intervalech. Lidem na polské straně umožňují pohodlnější cestování za prací do německých měst, lidé z německé strany novými spoji cestují k sousedům ze jména za levnými nákupy.

➤ (NC 25. 7.) **Nakladatelství Domowina vydalo třísvazkový Slovník dolnolužickosrbského jazyka a jeho nářečí.** Jeho autorem je Arnošt Muka, který jej sestavil v letech 1875 až 1910. Toto rozsáhlé dílo zachycuje dolnolužickou srbštinu v době, kdy byla užívána zřejmě nejhojněji. Mukův slovník se nezaměřuje pouze na spisovný jazyk, jsou v něm zachyceny i nejrůznější nářeční výrazy. Může tak posloužit jako pomůcka pro lingvisty, kteří chtějí lépe pochopit vývoj dolnolužické srbštiny.

ZE SASKA

➤ (KP 29. 4.) **Řady lužickosrbských duchovních se rozšířily.** V pondělí 23. 4. byl v drážďanské katedrále vysvěcen na kněze třiatřicetiletý Lužický Srb, jáhen Pětr Mróz z Kulowa.

➤ (SN 12. 6.) **Vůbec poprvé se projednávala zpráva Saské státní vlády o situaci lužickosrbského národa při veřejném zasedání sněmovny saského zemského sněmu** v pondělí 11. června v Drážďanech. Jednání se zúčastnili zástupci lužickosrbských institucí, jako například předseda Domowiny Dawid Statnik, předsedkyně saské Lužickosrbské rady Marja Michałkowa, místopředsedkyně Leňka Thomasowa a starosta Chrošćic Marko Kliman (CDU). Dalšími body veřejného jednání sněmovny byla též pracovní zpráva Rady pro lužickosrbské záležitosti Saska i aktuální lužickosrbské otázky jako například velikost dvojjazyčných nápisů na místních tabulích, studenti sorbistiky na univerzitě nebo návrat lidí, kteří Lužici z různých důvodů opustili. Zasedání sledovala asi desítky lužickosrbských posluchačů, rozpravu ocenila i saská ministryně pro vědu a umění dr. Eva-Maria Stangeová, která shrnula některé aktuální problémy. Marja Michałkowa prohlásila, že dosavadní legislativní podklady nejsou podle ní dostatečné pro hájení lužickosrbské otázky a že nejlepší platformou je stále Domowina; totéž zdůraznil i Dawid Statnik. Leňka Thomasowa potom načrtla vývoj i problémy projektu Witaj. (*K tématu viz též rozhovor s Dawidem Statnikem v ČLV 6/2018.*)

➤ (PB 2018/6) **Zemský biskup Evangelické luterské zemské církve Saska se sídlem v Drážďanech Carsten Rentzing se sešel se zástupci Svazu lužickosrbských farností.** Zajímali se o situaci Lužických Srbů, kontinuitu duchovní správy (superintendent Jan Malink za několik let odchází do důchodu) a fungování církevního zákona. (Saská

evangelická církev je jednou z 22 členských církví sdružených v uskupení Evangelické církve v Německu.) Biskup přislíbil podpořovat Lužické Srby a projevil zájem zúčastnit se některé lužickosrbské akce. (*Doplňeno podle Wikipedie – pozn. red.*)

Z BRANIBORSKA

➤ (SN 21. 6.) **Braniborsko letos poprvé vypsalo Cenu Miny Witkojc.** Bude se udělovat těm, kdo se mimořádným nasazením, nadprůměrnými výkony či inovativními přístupy zaslouží o užívání, zprostředkování a rozvoj dolnolužické srbštiny. Cena je dotována 2500 eury. Mina Witkojc, jejíž 125. výročí narození jsme si nedávno připomněli, jako básnička, novinářka a redaktorka zásadně podporovala lužickosrbské kulturní sebevědomí v Dolní Lužici. Kandidáty – jak jednotlivce a skupiny, tak instituce – mohou navrhnout obce v lužickosrbském sídelním území, spolky a členové poroty. V té mají po jednom hlasu zástupci ministerstvo vědy, výzkumu a kultury, úřad kancléře a ministerstvo vzdělávání, mládeže a sportu, dále Jazykové centrum Witaj a centrum ABC z Chotěbuze, spolky zaměřené na lužickosrbský jazyk a okresní zplnomocněnci pro lužickosrbské záležitosti. Cena tak má pevnější organizační oporu než Cena Handrije Zejlera, která se letos třetím rokem uděluje v Sasku.

ZE SVĚTA

➤ (PB 2018/6) **Z Čech přes Lužici do Texasu.** V Texasu vyšla kniha *Malschwitz/Malešecy – A Wendish Village in Lusatia* (tj. Malešecy – lužickosrbská ves v Lužici); spolu s Trudlou Malinkovou ji napsal Weldon Mersiovski, potomek lužickosrbských vystěhovalců z Bukec do Serbina, kteří však byli potomky českých pobělohorských exulantů pro víru původem z Čáslavě. Autor se podle zkomolené podoby příjmení svého předka z písemných pramenů domnívá, že rodinné příjmení znělo Mirošovský a pocházeli by od Plzně. (*Podle údajů o Čáslavi i podle německé formy je však pravděpodobnější, že se předek jmenoval Miřejovský – pozn. red., podle <www.kdejsme.cz>.*) Červnový Pomhaj Bóh přináší s autorem obsáhlý a zajímavý rozhovor.

➤ (PB 2018/6) **Lužickosrbská misionářka v Jižní Americe.** V dolnolužickém Turnově a v Paramaribu, hlavním městě Surinamu, najdeme památky na Marju Lobakojc z Turnowa, provdanou Hartmannovou (1798–1853), která se svým manželem misionářem působila 27 let v ochranné misi mezi otroky na plantážích a místními domorodci. Je po ní pojmenována škola, farní dům a ulice.

➤ (SN 22., 27. 6., NC 27. 6.) **Lužičtí Srbové prezentovali svůj jazyk v Leeuwardenu v Nizozemsku,** kde se letos konal 63. sjezd

Federální unie evropských národních menšin (FUEN). Toto fríské město je Evropským hlavním městem kultury 2018. Mezi 120 zástupci evropských menšin byl také předseda Domowiny Dawid Statnik. Hlavním tématem byla iniciativa Minority SafePack (MSPI), důvody jejího úspěchu a také plánování dalších kroků. Za jednu z možných příčin velkých rozdílů v množství podpisů z jednotlivých zemí byl označen dostatek nebo nedostatek podpory jednotlivých vlád.

► (NC 18. 7.) „Serbske koparje“ se zúčastnili sportovního klání v severním Šlesvicu. Dolnolužickosrbský fotbalový oddíl se spolu s dalšími zástupci lužickosrbských organizací vydal na jih Dánska. Konaly se zde sportovní hry německé národnostní menšiny v Dánsku a lužickosrbsští sportovci přijali pozvání jejich zástupců. „Serbske koparje“ se utkali s fotbalovým týmem Nordschleswig-AE. Lužičtí Srbové byli úspěšní také ve volejbale. Vedle sportovních utkání se blíže

seznámili s činností spolku Bund Deutscher Nordschleswiger (tj. Svazu německých obyvatel severního Šlesvicka) a také se systémem menšinového školství. Školy s německou výukou v Dánsku provozují evangelické (luteránské) náboženské obce.

Ze Serbských Nowin podává Alena Pawliček, z Nowého Casniku Josef Blažek, z Katolského Posola Jan Zdíchynec a z Pomhaj Boh Zuzana Bláhová-Sklenářová.

TÉMA

Jak (ne)založit odbor SPL v meziválečném Československu

Ladislav Futtera

V létě 1932 zájem o Lužické Srby v Československu vrcholil. Díky účasti družstva cvičenců na ostře sledovaném pražském všesokolském sletu se s lužickosrbskou tematikou mohla seznámit široká veřejnost. Toho využil řídicí učitel v Jabkenicích Bohuslav Havlín, jenž o letních prázdninách ve své škole již podruhé hostil lužickosrbské školáky. Do programu „prázdninové kolonie“ nově zakomponoval i turné po nedalekých polabských městech, kde děti vystoupily s pásmem lužickosrbských zpěvů. V průběhu večera Havlín, sám jednatel jabkenického odboru Československo-lužického spolku „Adolf Černý“, vyzýval přítomné ke vstupu do této korporace. Odezva byla značná: v Kolíně se 8. srpna přihlásilo 28 členů, o den později v Poděbradech rovnou 84 osob, v Nymburce sice Havlín oslovil jen dvacet lidí, ovšem v Kouřimi již získal „přes čtyřicet členů“ a v Českém Brodě 12. srpna pak 70 osob.

Havlín očekával, že nově získaní členové bezprostředně zformují odbory českolužického spolku. Měsíc po turné pak v *Národních listech* sebevědomě sliboval vytvoření odboru SPL takřka „na klíč“: „Československo-lužickosrbský spolek „Adolf Černý“ – odbočka Jablkynice (pošta Loučeň) vyvolal v činnost v poslední době pět nových odborů pražského ústředí přátel Lužice a ochotně vyšle na požádání přísl. korporací: městských rad, učitelstva, sokolských nebo pěveckých jednot apod. svého činovníka, říd. uč. Havlína, jenž prosloví přednášku a předvede film aneb světelné obrazy z Lužice. Týž ochotně připraví vše, čeho třeba, k ustavení odboru spolku „Adolf Černý“ v místě, najde-li se alespoň 20 členů.“

Pozadu nezůstalo ani ústředí korporace. Její činovníci připravovali přejmenování spolku na Společnost přátel Lužice (SPL) a schválení nových stanov. Třebaže již od roku 1928 existoval odbor v Brně a v roce 1930 *Českolužický věstník* plamenně hlásal „Zřizujte odbory našeho spolku ve všech větších městech!“, stávající stanovy s jejich existencí nepočítaly. Na valné hromadě v listopadu 1932 se Československo-lužický spolek „Adolf Černý“ změnil v SPL a teprve 3. ledna následujícího roku odeslalo její vedení k Zemskému úřadu v Praze žádost o schválení stanov odborů s poznámkou, že „dosud jsme odborů neměli (stanov pro odbory také ne)“.

Kromě dodatečné legalizace stávajících poboček se schválení dočkalo i všech pět Havlínem ohlášených polabských odborů. Avšak činnost zahájily pouze tři z nich, v Kouřimi ani Českém Brodě, kde byl přítom Havlín se získáváním členů mnohem úspěšnější než v Kolíně a Nymburce, se samostatný odbor SPL ustavit nepodařilo. Když k tomu připočítáme obdobný neúspěšný pokus založit (rovněž již u Zemského úřadu povolený) odbor v Lysé nad Labem, dále pak v okolí Mladé Boleslavi v Mnichově Hradišti, Bezně a Krnsku a nekonečnou anabázi se založením odboru v Turnově, který byl jako hotová věc ohlašován již na

V létě 1931 nenechal Bohuslav Havlín (na snímku vpravo zcela vzadu) při propagaci turné lužickosrbských dětí po polabských městech nic náhodě – nescházely národní a sokolské kroje ani lužickosrbské prapory, velké i větší. Zdroj SOKA Nymburk.

jaře 1931, avšak ustavující valná schůze se uskutečnila až o takřka tři roky později, 23. února 1934, ukazuje se, že ustavit odbor SPL byl úkon nanejvýš zdoluhavý, nadto s nejistým výsledkem. Nešlo o specifikum Pojizeří a středního Polabí, jimž zde věnují pozornost, podobně se nezdařilo dovést k cíli přípravné práce odborů v Berouně, Novém Bydžově či Prostějově. Analýza „dějin“ nezaložených polabských a pojiizerských odborů by měla ukázat, z jakých příčin byly plány na jejich ustavení neúspěšné.

Scénář zakládání nového odboru SPL byl velice podobný. Záměr založit odbor byl zpravidla proklamován na osvětovém „lužickém večeru“, na němž se sešly první přihlášky. Tuto festivitivitu svolávala již etablovaná organizace, nejčastěji Sokol, ale i Klub československých turistů (KČST) či pěvecký sbor Hlahol. Ze zkušených funkcionářů pořádací instituce se rekrutoval přípravný výbor, který sháněl další členy, nejčastěji opět v mateřské organizaci. Typickým příkladem úspěšného založení odboru je Mladá Boleslav. Zde o prázdninách roku 1930 uspořádal KČST zájezd do Lužic. Pod dojmem z návštěvy uspořádali turisté v prosinci „lužický večer“, během nějž se přihlásilo přes šedesát zájemců o členství v českolužickém spolku, z čehož ale padesátka přišla právě z odboru KČST. Ustavující valná hromada se pak uskutečnila 1. února 1931.

Zcela odlišnou (a zcela neúspěšnou) strategii zvolil v případě Turnova student pražské právnické fakulty Miloslav Škoda (původem z Mladé Boleslavi), který se bezprostředně po ustavení mladoboleslavské odbočky snažil o potřebě založit odbor českolužického spolku přesvědčit Turnovské „zvnějšku“. „Kde nejdříve mají se nalézt přátelé Lužice,“ kladl si sugestivní otázku, „než v boleslavském kraji, turnovském, jičínském, tedy tam, odkud je do Lužice nejbližší?“ Když už „Ml. Boleslav si tuto svoji velmi významnou povinnost uvědomila“, je nyní na řadě Turnov. „Věřím, že v Turnově naleznou se přátelé, kteří se seskupí dohromady a kteří založí turnovský odbor spolku, Adolf Černý,“ zakončoval své provolání v místních Pojizerských listech z 20. února 1931.

Některí přátelé se našli, konkrétně ředitelství vyšší obchodní školy, jež na 25. března připravilo přednášku o Lužických Srbech, avšak k dlouhodobému podnícení sorabofilských aktivit se nedali lákat ani vyučující, ani studenti, na něž zvlášť se Škoda obracel. A tak se po prázdninách neuskutečnil „veliký lužický večer, na němž dojde k založení československo-lužického spolku, Adolf Černý“, jak Škoda sebejistě ohlašoval.

Osvědčenější způsob zvolil o rok později čerstvý absolvent filozofické fakulty Miloslav Wajs (sice rodák ze Smíchova, ale jeho rod měl na Turnovsku kořeny), člen ústředního výboru SPL. Když se nedočkal u turnovských studentů odezvy s nápadem pozvat lužickosrbské studující na výlet do Českého ráje, přesvědčil místní sokoly, aby pozvali na návštěvu Bohuslava Havlína s dětmi z Jabkenic. Pozvání však přišlo pozdě, sokolové si navíc neuvědomili, že prázdniny v Sasku končí dříve než v Československu, pročež je musel Havlín odmítnout. Zájem o Lužické Srby, opět uměle vnesený zvnějšku Wajsem, rychle pomínil, sokolové ani Havlína nepozvali do Turnova přednášet, což jim sám nabízel.

Skutečný zlom nastal až na jaře 1933, kdy se pod vlivem perzekuce Lužických Srbů začalo o této menšině opět hovořit. Znovu se

I. kolonie lužických dětí r. 1932 v Českém Brodě u pomníku Prokopa Velikého, kam zajely ze svého prázdninového pobytu v Jablkynicích.

Pestrobarevný průvod vzbudil ve městě zaslouženou pozornost a přilákal na večerní koncert diváky, kteří následně ochotně a ve velkém vstupovali do českolužického spolku. Zdroj SOKA Nymburk.

připravovalo, nejspíš po vzoru ne tak vzdálených Semil a Železného Brodu, kde zrovna vznikaly odbory SPL, ustavení odboru i v Turnově. Tentokrát již za přípravnými pracemi stáli místní lidé, František Šolc, profesor reálky, a major Josef Polej. I jim však přes vlnu solidarity s Lužickými Srby, umocněnou v regionu mohutnou manifestací na vrchu Mužském 5. července 1933, již v Turnově o den dříve předcházely osvědčený „lužický večer“, trvalo celý rok, než proces vyvrcholil ustavující valnou hromadou.

I když za přípravnými pracemi stáli místní lidé, neobešli se bez institucionálního zázemí, s jehož pomocí bylo možné lužickosrbskou tematiku do místa vnést a využít ho jako rezervoár pro budoucí členskou základnu SPL. Na tento problém narazil továrník v Krnsku Jaroslav Pokorný, jenž si na přelomu let 1932 a 1933 pohrával s myšlenkou uspořádat s pomocí mladoboleslavského odboru SPL „lužický večer“, který by mohl přerůst v založení samostatného odboru. Nakonec však nedošlo ani na onen večer...

O moc lépe však nedopadli ani v Mnichově Hradišti. Zde po vzoru Mladé Boleslavi uspořádal KČST o svatodušních svátcích v květnu 1931 zájezd do Horní Lužice a jeho vedoucí, advokát Jan Adolf Herold, si (rovněž po vzoru Mladé Boleslavi) sliboval, že dojmy z cesty přetaví v ustavení odboru českolužického spolku. O zájezd sice zájem byl, zúčastnily se ho čtyři desítky turistů, ale o odbor již ne. Na Heroldovu podporu vypravili 10. dubna 1932 mladoboleslavští přátelé Lužice do Mnichova Hradiště zájezd. Ani jejich přítomnost nezabrala: „Žel, účast Mnichovohradištských na nedělním zájezdu nebyla taková, jakou členové odbočky Česko-lužického spolku očekávali,“ stěžovali si. Ještě v prosinci sice mladoboleslavský odbor SPL plánoval uspořádat následujícího roku v Mnichově Hradišti, „kde rovněž jsou jednotlivci, kteří pracují pro založení odbočky“, osvětový večer, avšak viditelnější přípravy k ustavení odboru již neproběhly.

Alespoň několika jednotlivců podporujících Lužické Srby v Mnichově Hradišti pak mohli využít mladoboleslavští organizátoři manifestace na Mužském, kteří potřebovali ve městě, odkud vyšel průvod na vrch, zřítid zázemí. A na Mužském nechyběl ani továrník Pokorný. Připadla mu úloha „dojemného hlasu z lidu“, který promluvil v samém závěru shromáždění...

O krok dál se dostali v Bezně, řepařské obci jihozápadně od Mladé Boleslavi. Zde se péčí místního Sokola uskutečnil 11. května 1933 „lužický večer“, v jehož průběhu vystoupili činovníci mlado-

Společnost přátel Lužice zove se nyní dosavadní „Českosl.-lužický spolek Adolf Černý“. Odbočky jsou posud ustaveny v Brně, Král. Hradci, Ml. Boleslavi, Poděbradech, Litomyšli a Jablčnicích. Snad k nim přibude i Český Brod, byli bychom rádi. Třeba rozdělit trochu spolkovou práci, najít pro ni nové lidi, aby nebylo všechno na málo bedrách, porozumění a dobročinnost se již najde. Jedná se o n a j m ě n š í slovenský národ...

Jakmile však děti (a Havlín) odjely, vystřídalo počáteční nadšení pozvolně vystřízlivění. Ani 70 přihlášek do korporace nestačilo na to, aby se v Českém Brodě přes výzvy v tisku ustavil odbor SPL... Naše hlasy, 12. 11. 1932.

Společnost přátel Lužice - odbor Turnov. Přípravnému výboru přihlásilo se v květnu 5 čl. činných a 2 čl. rodinní, v červnu 3 čl. činní. Dne 4. července t. r. na lužic. večeru, pořádaném turnovským studentstvem přihlásilo se nových 10 členů činných a 1 člen rodin., takže celkem má odbor 21 členů činných a 3 čl. rodin. Odbor rozesílá p. t. turnovským spolkům informační materiál. Prosíme, abyste neodkládali, ale pročetli. Staňte se členy Společnosti přátel Lužice. Odbor děkuje spolku soukromých úředníků v Turnově, který na své čl. schůzi dne 4. t. m. vybral 63 Kč ve prospěch lužické akce. Zasláno Mukovi studentskému základu. (Účet pošt. spoř. číslo 67.185.)

Drobná práce v praxi – aneb důkladná zpráva o pomalém shánění členů v Turnově. Zde byl odbor SPL v několika etapách zakládán více než tři roky. Pojizerské listy, 14. 7. 1933.

boleslavského odboru SPL Karel Sellner a Josef Smíšek a jabkenický Bohuslav Havlín, doprovázeni lužickosrbskými studenty z mlado-boleslavských škol. Na závěr „přihlásilo se ihned 20 členů do Společnosti přátel Lužice, takže v Bezně-Sovínkách bude vbrzku ustaven odbor“, jak spokojeně poznamenal Havlín. Více se však o bezenský odboče již nemluvalo.

Dvacet členů byl minimální počet požadovaný k ustavení odboru. V obci, kde dohromady s nedalekými Sovínkami žilo 1328 obyvatel, již bylo těžké nalézt další zájemce o členství. Navíc typický člen SPL byl (malo)městský úředník či učitel, nikoli sedlák či kovorolník, kteří tvořili většinu obyvatelstva v Bezně. Jediný, komu se podařilo ustavit venkovský odbor SPL, byl právě Havlín v Jabkenicích. I on však musel nejdřív objet okolní vesnice a shánět členy. Navíc jabkenický odbor měl naprosto specifický cíl: zajišťovat prázdninové pobyty lužickosrbských školáků, nikoliv vyvíjet mezi členy osvětovou a kulturní činnost jako jiné odbory. A navíc měl svého Havlína, který sám sebe označoval za fanatika; sice lehce podivínského, ovšem nesmírně schopného a pracovitého organizátora a plamenného řečníka, který podřizoval vše svému „království božím na zemi“, jak nazýval jabkenické prázdninové osady. V Bezně, kde nebyl ani organizátor, ani jednotící idea, jež by dávala odboru SPL podobný smysl, se jednorázový zájem o Lužické Srby vytratil.

Necelý měsíc po bezenském „lužickém večeru“, 1. června 1933, dorazilo osvědčené trio Smíšek – Sellner – Havlín do Lysé nad Labem. Havlín zde sice rozlétl přítomného dopisovatele sociálnědemokratické Stráže Pojizeří zmínkou, že němečtí „soc. dem. a komunisté zahodili rudý prapor a přešli k Hitlerovi“, ale většně konzervativně naladěného posluchačstva se jeho vývody zjevně zamlouvaly, neboť se zde na konci večera přihlásilo dokonce 47 členů. František Furcha, odborný učitel měšťanské školy, začal sbírat další přihlášky a nelenilo ani ústředí SPL, jež nechalo schválit stanovy odboru. Proklamace však ani zde nevedla k jeho ustavení, naposledy se o existenci přípravného výboru zmínil *Lužickosrbský věstník* v květnu 1934.

Ani rádovětší Lysá s 6208 obyvateli tak nebyla schopna vyprodukovat dostatek činitelů, kteří by dokázali organizačně podchytit

evidentně přítomný potenciál sorabofilských aktivit. Že nešlo o nijak samozřejmou věc, dokládá příklad Kolína. Po „lužickém večeru“ ze srpna 1932 se odbor ustavil 30. května následujícího roku. Ovšem ještě předtím se musel ohlásit neúnavný Havlín a v místním tisku apelovat na „naše vlastenecky a slovansky cítící učitelstvo, profesory, rolníky, živnostníky, obchodníky z Kolína a okolí, spolky jako celky i jednotlivce z nich, zvláště naše turisty, kteří Lužici jistě brzy navštíví“, aby rovněž vstoupili do řad českolužického spolku. A hlavně museli poněkud liknavého předsedu pořadatelského odboru kolínského Sokola Josefa Hurta, který sháněl přihlášky, v čele výboru nahradit účetní rada a přednosta městského důchodu Otakar Audolenský a advokát Alois Hofbauer. Ti svolali ustavující valnou hromadu do měsíce.

Poslední dva plánované, leč nezaložené odbory SPL v Českém Brodě a Kouřimí pak poukazují na problém hledání místa nového spolku v prostředí již zasítovaném bohatou strukturou etablovaných korporací, jejichž členstvo se překrývá, avšak dohromady jsou tyto korporace schopné oslovit pouze relativně omezené sociální skupiny obyvatelstva. V Českém Brodě se střetly dva názory na podobu místního spolkového života. Představitel sokolské jednoty, která zorganizovala „lužický večer“ s dětmi z Jabkenic, nechťeli tříštit síly, a tak se rozhodli, že „na ten čas nebude zde odbor zakládán, že však bude peněžně ve své blahodárné činnosti podporováno pražské ústředí, nesoucí jméno Adolfa Černého“. Sokolům oponoval vydavatel místního týdeníku *Naše hlasy* Jozef Miškovský. „Třeba rozdělit trochu spolkovou práci, najít pro ni nové lidi, aby nebylo všechno na málo bedrách, porozumění a dobročinnost se již najde,“ argumentoval. Na jeho stranu se postavilo i vedení SPL, které si dobře spočítalo, že systematickou sorabofilskou osvětovou i humanitární činností lze očekávat spíše od institucionalizovaného odboru, pročť ještě na podzim 1933 své členstvo v Českém Brodě vyzývalo, „aby se ujalo iniciativy a svolalo ustavující schůzi výboru“. Zvítězil však názor sokolů. Ani v roce 1932, ani na sklonku roku 1933, kdy bylo zřejmé, že možnosti setkávání s Lužickými Srby zmizely a že valný efekt nemají ani protesty proti jejich útlaku, se přípravné práce na zřízení odboru nerozeběhly.

Zcela specifický je pak případ Kouřimi. Sem Bohuslava Havlína se školáky z Jabkenic pozval odbor Národní jednoty severočeské (NJS), spolku hájícího zájmy Čechů v pohraničí. Zájemci o členství v SPL se zjevně rekrutovali toliko z řad NJS, a tak funkcionáři, starosta města Josef Borovička a řídící učitel Josef Cihlár, přišli na nápad, že by nevytvořili samostatný odbor SPL, ale pouze jakýsi zájmový odbor v rámci NJS. Dokonce 5. března 1933 uspořádali společnou valnou hromadu „odboru Národní jednoty severočeské se spolkem přátel Lužice“. Pražskému ústředí se svérázné nápady podlipanských sorabofilů nezamlouvaly (hlavně se nemínilo s tímto „polooborem“ dělit o výtěžek z členských příspěvků) a snažilo se přimět Kouřimské k ustavení řádného odboru. Po čtvrt roce, 2. července, se proto přátelé Lužice opět sešli a na ustavující schůzi založili odbor SPL, do jehož čela se postavil starosta Borovička. Samostatný odbor ale skutečnou činnost nezahájil a SPL jej neevidovala.

Příčinu rychlého konce odboru, k jehož plnohodnotnému ustavení chyběla vůle již na počátku roku 1933, je nutné hledat v přelomovém vývoji politické situace v Německu. Kouřimští sorabofilové totiž hodlali uspořádat po jabkenickém vzoru vlastní letní tábor pro lužickosrbské děti. Ve chvíli, kdy byly prázdninové zájezdy dětí do Československa zakázány, ztratil náhle spolek hlavní smysl své existence a musel hledat jinou náplň. V pozvánkách na ustavující schůzi proto svolavatelé vysvětlovali, že spolek by nyní měl hájit práva Lužických Srbů proti perzekuci: „Naší povinností jest burcovat svědomí národů, aby bratřím Lužickým Srbům poskytnuta byla mezinárodní ochrana pro svobodný život národní v rámci Německa.“ Burcovat se mělo na manifestaci na Lipanech, jež měla napodobovat obdobné shromáždění na Mužském. Manifestaci se v září nepodařilo uskutečnit, rozpačitý výsledek z jednání Společnosti národů, která se odmítla zabývat memorandem z Mužského, byl pak pro rozvoj sorabofilských aktivit v Kouřimí druhou, již definitivní ránu.

Co tedy ukázaly jednotlivé případy? Odbor SPL nemělo cenu zakládat intervencemi zvenci bez dostatečného zázemí v sídle. Na to v Turnově narazil jak Miloslav Škoda, tak Miloslav Wajs a samozřejmě i Bohuslav Havlín. Jeho zásah sice pomohl k vytvoření kolínského pobočky spolku, avšak bez obsazení výboru schopnými organizátory by ani zde jeho aktivity k cíli nevedly. Ani místní organizátoři nemohli zůstat osamoceni, musel za nimi stát dostatek ochotných spolupracovníků. Nejvhodnější bylo využít vazby z již stávajících korporací, z nichž vzešlo jádro nového spolku, ke kterému se mohli přidat další zájemci o členství v SPL. Rozvinutý spolkový život jako důležitá podmínka přirozeného uvedení lužickosrbské problematiky do veřejného prostoru se však mohl stát i brzdou rozvoje SPL, pokud měly stávající korporace – jako sokolové v Českém Brodě – již sféry zájmu veřejného života rozděleny a obsazeny. A konečně bylo potřeba využít příhodného času, když téma ve společnosti rezonovalo. Ten nastal po všesokolském sletu a ve sledovaném regionu jej ještě umocnil pobyt lužickosrbských školáků v Jabkenicích o prázdninách 1932. V prvním pololetí roku 1933 pak zájem o Lužické Srby podněcovaly protesty proti jejich persekuci v Německu. Naopak po jednání Společnosti národů v říjnu 1933, během něž bylo odmítnuto memorandum přijaté na manifestaci na Mužském a Německo ze Společnosti národů vystoupilo, se šíří značná skepse. Stávající odbory SPL hledají nový smysl činnosti, sotva ustavený odbor v Kouřimi jej ihned ztrácí a přípravy k zřízení odboru v Lysé nad Labem utichají.

LITERATURA A PRAMENY:

FUTTERA, Ladislav, *Lužičtí Srbové a společnost Pojizeří a středního Polabí v době první Československé republiky*, Praha 2016 [nevydaná diplomová práce].

Dostupné on-line: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120226062>>.

FUTTERA, Ladislav, *Naše lubuški w Jablkynicach. Pobytu lužickosrbských dětí v Jabkenicích v letech 1931 a 1932*. In: Boleslavica '14. Vlastivědný sborník Mladoboleslavská, roč. 7, 2014, s. 73–88.

PÁTA, Josef – ZMEŠKAL, Vladimír (edd.), *Naše styky s Lužicí*, Praha 1934.

RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef (edd.), *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, 1. díl*, Praha 2006.

Českolužický věstník, Praha, roč. 9–11 (1928–1930)

Lužickosrbský věstník, Praha, roč. 12–15 (1931–1934)

Mladoboleslavské listy, Mladá Boleslav, roč. 41–45 (1930–1934)

Naše hlasy, Český Brod, roč. 52–53 (1932–1933)

Pojizerské listy, Turnov, roč. 46–49 (1931–1934)

Serbski kulturny archiw Budyšin, fond Historische Bestände / Archiv der Mačica Serbska, MZb VII – Ausschnittsammlung aus der tschechischen Presse

KNIHY

Budyšín na (lehce) skandinávské vlně

Lubina Hajduk-Veljkovičowa: *Módre buny*. Budyšín 2018: Ludowe nakładnistwo Domowina, 212 stran.

Co do pokrytí literárních útvarů je lužickosrbské písemnictví vzhledem ke svým objektivním limitům relativně bohaté; nemá však výraznější vlastní tradici detektivního žánru. Za první cílené pokusy o něj je možno považovat ideově a politicky silně zatížené prózy ze 60. let – obsírnější povídky Bena Rječky *Woheń wo počnocy* (1963) a o něco delší text Jana Wornara *Opium* (1965). Obě uvedené práce se kromě schematičnosti a naivních představ o životě na „zkaženém Západě“ vyznačují spíše nevalnou literární úrovní a nedostatečným zvládnutím pravidel žánru.

Přes některé dílčí ozvuky a motivy (Jurij Koch aj.) však trvalo téměř dalších 40 let, nežli se žánr „krimi“ začal silněji etablovat také v Lužici. Zcela zásadní průkopnicí se v sledovaném kontextu stala **Lubina Hajduk-Veljkovičowa**, rozená **Šenec** (* 1976); za milník na uvedeném poli je možno považovat její knižní text *Pawčina zlóšće* (2006), situovaný do stále výrazně religiozního prostředí katolické

Beaty Mičerlichowé – tento text byl hornolužickosrbsky vydán pod názvem *Mortwa w grobli* ([Mrtvá ve strouze], 2013).

Nejnověji se L. Hajduk-Veljkovičowa ke světu detektivek obrací prozatím nejdelším a nejpropracovanějším textem. Tím je koncem února 2018 vydaná kniha *Módre buny* (doslova Modré fazole či dle žargonu české drogové scény spíše Modré bobule). Rozsah přes 200 stran textu knihy formátu A5 činí z práce zřejmě doposud nejobsáhlejší (navíc původní) detektivní příběh, publikovaný v lužické srbštině. Děj knihy je tentokrát zasazen do ryze městského prostředí, konkrétně reálií současného Budyšina; zčásti pak širě i Saska či dalších regionů východního Německa. Lužickosrbská kriminalistka Janka Žurowa se spolu svým německým „partákem“ Alekem a dalšími kolegy snaží objasnit poněkud mysteriózní vraždu úspěšného sportovního trenéra dívčích volejbalových družstev. To se jim nakonec (nejinak než má v detektivce být) po řadě peripetií podaří.

Autorka, jež se netají svými osobními sympatiemi ke „krimi“ literatuře, je bezpochyby dobře obeznámena se současnou vlnou zájmu o uvedený žánr, v němž dominují skandinávští tvůrci. Právě severskou detektivní školu *Módre buny* do jisté míry připomínají, především v prokreslené psychologii a zdařilém vylíčení zázemí hlavní hrdinky. Jistě: vše je poněkud krotší. Janka Žurowa se nemusí vypořádávat s traumatizující smrtí bratra a dcerou narkomankou jako kupř. komisař Erlendur Svensson populárního islandského spisovatele detektivek Arnaldura Indriðasona. Ulice Budyšina nejsou severskými pustinami; lužická kriminalistka řeší mnohem všednější a běžnější osobní či rodinné problémy. Ty jsou však do popisovaného pátrání zahrnuty s mimořádnou literární akribií, takže před čtenářem vyvstává plasticí a psychologicky věrohodný obraz moderní současné Lužické Srbky středního věku plně integrované do německého prostředí, avšak uchovávací si svou identitu, jazyk a určitá kulturní specifika.

À propos lužickosrbské reálie: ty jsou do knihy pojaty ve značné míře, aniž by většinou působily neorganicky. Nejde však pouze o folklorizující momenty, i když i ty (slavení posvícení či svatého Martina) jsou v knize přítomny. Téma početně malé a intenzivně spjaté a provázané (katolické) lužickosrbské komunity, kde je každý s každým spřízněn či se s ním alespoň zná, je ostatně i motivem častého špičkování mezi kolegy Jankou a Alekem. Hajduk-Veljkovičowa se v daném kontextu nevyhýbá ani zcela konkrétním údajům (jako je zvolení Stanisława Tilicha ministerským předsedou Saska).

¹ Výrazně pozitivně hodnotí knihu např. Christian Prunitsch v kulturním měsíčníku *Rozhled*, 67, 2007, č. 5, s. 177–178.

² Poznámka redakce: Beata Mičerlichowa napsala tuto prózu jako závěrečnou práci v rámci studia v Německém literárním institutu v Lipsku, proto tedy německy. Název „Mrtvá ve strouze“ připomíná televizní detektivku ze seriálu NDR „Volejte policii 110“, který se vysílal také u nás; šestá epizoda z roku 1972 se jmenovala *Der Tote im Fließ*, tedy Mrtvý ve strouze, a odehrávala se ve střední Lužici, kde vyšetřování vyvolá nález lidské kostry v bahně při stavbě elektrárny.

Pokud jde o stavbu a gradaci příběhu, je možno autorce přiznat řemeslnou poučenost a velmi dobré literární schopnosti. Plně využívá tradiční osvědčené mechanismy detektivního žánru, včetně vytváření slepých stop a propojování detailů. Sympatické je nedořešení některých okrajových dilemat (pořít si psa nebo kočku?). Podstatnější motivy (především v pozadí spíše jen nastíněné sexuální zneužívání mladých sportovkyň) však mohly být dotazeny důsledněji, neboť přímo souvisejí s hlavní dějovou zápletkou (jíž jsou zdravotní následky státem organizovaného užívání anaboličkových steroidů či dalších látek při přípravě sportovců v době NDR). Důkladněji mohlo být zpracováno snad až příliš náhlé, v určitém smyslu zkratkovité a ne plně uzavřené rozuzlení děje.

Poněkud nezvykle a snad i částečně rušivě či nevěrohodně působí autorčin přístup v otázce vlastních jmen osob, vystupujících v příběhu. Ta jsou ve velké většině psána v lužickosrbské podobě – většina zaměstnanců kriminálního oddělení či jiných institucí stejně jako mnohé další z jednáících osob se tak jmenuje kupř. Hajnkowa, Wowčerka, Delenka, Šewc či Měčcyna... V současné demografické realitě Budyšina (a prakticky téměř celé Lužice) přítom samozřejmě tvoří drtivou část populace Němci. I když kupř. v některých lužickosrbských institucích (Serbski institut, Ludowe nakładnistwo Domowina aj.) je praxe dvojitý jazykový verze jména běžná, je více než nezvyklé přenášet tuto skutečnost na celou lužickou společnost. Zvláště matoucí je pak situace (s. 125–126), kdy je rozhovor Janky Žurowé s neznámým mužem zahájený dle úzu obvyklého v regionu (a také podle toho, že Jančin německý kolega Alek hovorů rozumí) s největší pravděpodobností německy, vygradován do dotazu osloveného muže (podle jeho údajů zřejmě Lužického Srba) týkajícího se ženské, resp. dívčí varianty příjmení komisařky, tedy Žurowa/Žurec (ta by se však v reálné praxi jako úřední činitel neznámé osobě bezpochyby představovala německy jako Janka Sauer...). Z textu není zřejmé, co autorku k uvedenému konfuznímu přístupu vedlo. Pro recipienta knihy však v souvislosti s všudypřítomnými lužickosrbskými příjmeními místy pocitově vzniká jakýsi fiktivní, ireálný „lužickosrbský svět“, který může zakotvenost příběhu v dění současného světa oslabovat.

Jazykově je text práce na mimořádně vysoké úrovni; základem je bohatá spisovná hornolužická srbština, kterou autorka jen občas doplňuje či koření některými hovorovými obraty, dialektismy či kalky z němčiny. Pravopisná chyba na s. 54 ve slově „vysílají“ (tedy „wusywaja“ namísto správného „wusyłaja“) jen potvrzuje známý fakt, že záměna -l- a -w- je v psané lužické srbštině zcela běžná; na rozdíl od českého mluvčího totiž Lužičtí Srbové správnou variantu „neslyší“.

Malý detail k „české lince“: recenzentovi zůstává nejasné, proč na mladé sportovkyně zapůsobil na soustředění v České republice tak otřesně (s. 153) zdejší kminový chléb?

Za zmínku stojí i některé drobnosti – např. postava Manuše, bulharského manžela Janky Žurowé, jenž přebral její příjmení, je bezpochyby aluzí na osobní život autorky (která však naopak převzala příjmení svého jihoslovanského srbského manžela...).

Shrnutí: jako literární počin *Módre buny* plně obstojí. Kniha obohacuje škálu lužickosrbsky psaných textů o další rovinu – tedy kvalitní původní detektivní příběh.³ Současně také pomáhá vytvářet, nastolit a upevnit tolik potřebnou moderní image současného života Lužických Srbů, plně integrovaných do dnešní doby a neopírajících se již o folklórní zvláštnosti a kontraproduktivní staromilské a patetizující vlastenčení. Nalezení vyváženého poměru mezi (tönniesovskými) pojmy „pospolitost“ a „společnost“ (*Gemeinschaft/Gesellschaft*) je bezpochyby to, co slovanský díl populace Lužice v současnosti v kontextu svého dalšího přetrvání výrazně a nutně potřebuje. Na této cestě je imaginární postava Janky Žurowé a její svět dobrým vykočením a příkladem.

Leoš Šatava

³ Na tomto poli se v posledních letech objevují i krátká „krimi“ Měrcina Wjeňka (publikovaná kupř. ve vánočních přílohách deníku Serbske Nowiny).

Powěsć z Dolnje Łužyce Europejski kulturny projekt we Wórejccach a Ranju

21. junija 1998 jo wumrěl Gerhard Gundermann. Wón jo był górník, rockowy poet a jo grał teke žiwadło za žiśi a dorosłonych. W NDRskem casu jo nažěłała sebję jogo kulturna kupka „Brigade Feuerstein“ wjelike pšipóznaše. Srježišćo jeje statkowanja jo było město Wórejce. Pó želenju kupki a zjadnošenju NDR a ZRN w lěše 1990 jo Gundermann zgromadnje z dalšnymi gercami dalej wustupował ako pšnikar a jo intensiwnje žěłał z Tamaru Danz z rockoweje kupki Silly. Aby jogo spiwu, teksty a myslu teke pó jogo smjerš dalej wobstali, jo se založilo we Wórejccach towaristwo „Gundermanns Seilschaft z.t“. Jaden clonk jo Nižozemjan Johan Meijer. Ten jo wudał w lěše 2008 cejdeju „Hondsdräf“ (serbski: popjeńc, nimski: Gundermann) ze spiwami Gundermanna pó nižozemsku. Zachadne lěto jo jomu a jogo žeńskej Diete Oudesluijs do myslu pšišło, mjazynarodny sympozij pód motom „Spiwu Gundermanna w Europje 2018“ zarědowaš. Jima a Gundermanns Seilschaft jo se zglucyło, wót kraja Bramborska, lichęgo stata Sakska, jadnje založby z Nižozemskeje a priwatnych dawarjow pjenjeze za to dostaš. Zachopiło jo se zmakeanje pšnikarjow a pšeložowarjow z šesć krajow na 17. junija we wórejcskej Kulturnej Fabrice ze sympozijom. Pšnikar Manfred Maurenbrecher z (Pódwjacornego) Barlinja jo pšl tom wulicował wó swójič koncertach z Gundermannom krotko pó zasejzjadnošenju Nimskeje. Tencas njejo kšěł kuždy pšiglědowar „pódwjacornika“ z Gundermannom w jadnom koncerse wizeš. Johan Meijer jo zeznał Gundermannowe spiwu akle pó lěše 1990, lěcrownož jo měł južo z 1980ych lět priwatne kontakty do NDR, Pólskeje, tam wósebnje k pšnikarjow Piotroju Bakaloju, a Sowjetskego zwězka, tam wósebnje ku gercam kupki Akwarium z Leningrada. Dave Robb z Belfasta jo na sympoziju wuzwignul rolu nimskich pšnikarjow. Swójo doktorske žělo jo pisał wó pšnikařskem duo „Wenzel & Mensching“. Jo gronił, až wósebnosć nimskich bardow jo politiske pominanje tekstow. Teksty Gundermanna maju zakład w jogo žěle ako górník, žywjenje we Łužycy

Jos Koning z Nizozemí a Jan Řepka z Prahy při generální zkoušce před koncertem ve Wojerecch, foto Dieter Hoffmeister

ako žel NDR, w nimskej kulturje a w rozestajenjach z nowym casom pó léše 1990. Gundermann jo pšecej wó tom cowal, až budu luže spiwaš jogo spiwy na cuzych brjogach. Togodla běšo zawěšće dobra ideja, až pó sympoziumje su se póдали wobžělniki zmakejanja „Spiwy Gundermanna w Europje 2018“ na tyžeń do Ranja (Großräschen). Zwětšego pak su pěsnikarje a pšeložowarje w IBA-domje za gósci žěłali, aby Gundermannowe słowa pšeložyli do českeje, dolnosěrbskeje, francojskeje, italskeje, engelskeje, nižozerbskeje, pólskeje, ruskeje a šwedskeje rěcy. Wót tego doma njejo daloko k jazoroju, žož jo była pšed lětami brunicowa jama. Jadnu z takich, žož brunicu dalej wudobywaju, su se seminaristy wogłědali pód wježenim jadnogo nęgajšnego górnika. Zasej raz jo se mě pši tom domysliło, až Njelužycanarje akle w jamje rozměju, kak wjelika wóna jo a kaki wuznam ma wudobywanje brunice za wobswět a wobydlarje wokoliny.

Wuspěch procy tego tyžeńja stej byle wjelgin derje wogłědowana generalka a zgromadny koncert wšych wumělcow 22. junija w Kulturnej fabrice we Wórjencach. Tam jo se pšizamknuło hyšći duo, kenž jo pó dolnonimsku spiwało. Wót lěta 2018 pšaši dolnonimšćina/Niederdeutsch/Plattdeutsch w Europскеj uniji ako mjeńšynowa rěc. Planowane jo, wót zmakejanja „Spiwy Gundermanna w Europje 2018“ knigły z pšeložonymi Gundermannowymi tekstami wudaš a dalšne zgromadne koncerty pšewjasć. W awgusće dej film režisera Andreea Dresena wó Gundermannje do nimskich kinow pšis.⁴ Wěste jo južo, až bužo w nowembrje koncert z Johanom Meijerom, serbskim pěsnikarjom Pittkuningsom a Zhenju Oksom w Barlinju.

Bernd Pittkunings

Słowniček: žiši – děti; nažělaš sebję – wydobyť, vybudovat si; gerc – hudebník; smjerš – smrt; Seilschaft – (w horolezectwju) lanové družstvo, (w politice) vzájemně se podporující skupina, klika; člonk – člen; popjeńc – popenec (latinsky Glechoma, aromatická bylina); zachadne lěto – loni; zarědowaš – uspořádat; zglucyš se – poštětít se, podařit se; lichy – svobodný; zachopiš – začít; pšeložowar – překladatel; wulicowaš – vyprávět; tencas – tehdy; kšěš – chtít; pódwjacor – západ; akle – až; lěcrownož – ačkoli; groniš – říci, říkat; žělo – práce; cowaš – snít; luže – lidé; brjog – břeh; žož – kde (zájmeno vztažné); nęgajšny – někdejší, dřívější; wobswět – životní prostředí; wjelgin – velmi; pšizamknuš – připojit.

DIVADLO

Jurij Bržan a jeho archa w Horním Hajnku

V neděli 10. června se uskutečnila další repríza koncertu spojeného se čtením textů z knihy Jurije Bržana *Moja archa Horní Hajnka*.

Lužickosrbšský národní soubor (Serbski ludowy ansambl / Sorbische National Ensemble – SLA / SNE) pro tuto divadelní sezonu připravil komponovaný večer hudebního tria *Trio con motto* prokládaný čtením z této velmi poetické knihy předního lužickosrbšského spisovatele 20. století Jurije Bržana. Texty věnoval autor svému domu, který si vystavěl v sedmdesátých letech, zvířatům a rostlinám v jeho okolí.

Provést hudební program v místě, o kterém Bržanova knížka pojednává, se přímo nabízelo. Původně bylo představení zamýšleno jako piknik v přírodě, kam si každý přinese své jídlo, pití a na dece nebo lavičkách bude poslouchat hudbu a čtení z knihy. Tento záměr však pokazila silná letní bouřka, která začala těsně před představením a neutišila se do jeho konce. Soubor měl připravenou alternativu a hudební program přenesl přímo do pracovní Jurije Bržana, kterou jeho rodina pietně zachovává a udržuje.

Posluchači tak měli možnost vyslechnout si Bržanovy texty přímo na místě, kde vznikly. Třebaže se jednalo o náhradní řešení, prostředí pracovní bylo jako kulisa pro představení ještě případnější než zahrada před domem.

Celý koncert se konal s vydatnou pomocí Bržanovy rodiny, snachy Jurie Bržana doktorky Beaty Bržanové a jeho tří vnuků. Přítomnost současných vlastníků domu a zahrady zároveň dodávala

⁴ Film se zabývá temnější stránkou Gundermannovy osoby – byl totiž neoficiálním spolupracovníkem východoněmecké tajné policie Stasi.

koncertu i čtení milou autenticitu, takže jsem se mohl o přestávce přímo od paní Bržanové dozvědět například další zajímavé osudy borovice, o které chvíli předtím Měrko Brankačk četl.

Trio con motto je složeno z Hanky Tiedemannové, která hraje na příčnou flétnu, Bettiny Witkeové (housle) a Helfrieda Knopsmeiera (violoncello). Samotný hudební program velmi dobře doplňoval texty, nebo naopak texty doplňovaly jednotlivé hudební skladby. Byly vybrány právě takové, které evokovaly přírodu kolem domu v Horním Hajnku a její zvuky, jako například bzukot sršňů nebo kvákání žab. Ale samozřejmě zazněly i skladby lyrické, které dodávaly poetiku celému pásmu a poezii přírody kolem domu s jejími hlubokými lesy a rybníky v nich. Na hudebnících byla patrná radost a chuť, s jakou se celého hudebního přednesu během večera ujali. V repertoáru nechyběla ani skladba od lužickosrbšského komponisty Jana Cyže.

Jednotlivé hudební skladby během představení oddělovalo čtení textů v podání herce Německo-lužickosrbšského národního divadla (Němsko-serbske ludowe dźiwadło / Deutsch-Sorbisches Volkstheater) Měrka Brankačka. Ten přecházel ve čtení od polohy zcela civilní do různě dramatických poloh a čtené texty o domu spolu s hudbou, autentickým místem a šuměním deště venku dodaly koncertu nezapomenutelnou atmosféru.

Tento koncert se běžně uvádí v lužickosrbšské i německé verzi (*Bruder Baum und Schwester Lerche* – tak i knihu nazval Bržan v německém vydání) v Röhrscheidtové baště v budově Lužickosrbšského národního souboru. I to místo má své kouzlo, osvětlení svíčkami vytváří velmi příjemnou až intimní poetiku, ale samozřejmě koncertu přímo v Bržanově pracovně se vyrovnat nemůže.

Zdeněk Blažek

ODJINUD

Nečekaně živý hřbitov

Nakladatelství Argo vydalo v českém překladu román významného představitele irské moderny Máirtína Ó Cadhaina *Hřbitovní hlína* (irsky *Cré na Cille*). Kniha poprvé vyšla roku 1949 a brzy si získala značný obdiv. Český překlad vychází přibližně souběžně s anglickým. Jeho autorem je Radvan Markus, který vyučuje irský jazyk a literaturu v Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK. Rozhovor s překladatelem uveřejnil internetový časopis iLiteratura.cz dne 12. března 2018,⁵ další pak jeho domovská fakulta o měsíc později dne 4. května 2018.⁶

Příběh, jehož podstatou je často bouřlivá debata rázovitých nebožtíků na irském vesnickém hřbitově, může oslovit čtenáře bez ohledu na to, že je psán jedním z „menšinových“ evropských jazyků. Česko-lužický věstník však tento rozměr pokládá za podstatný – situace lužické srbštiny vyvolává potřebu srovnávání.

V rozhovoru na iLiteratuře.cz (delším z obou uvedených) zazní mimo jiné i tento dotaz: „*Ve své vynikající studii, uveřejněné v českém vydání Hřbitovní hlíny, se krátce věnuje irskému obrození a boji za oživení a propagaci irského jazyka. Ostatně sám Máirtín Ó Cadhain zasvětil život právě boji o irský jazyk. Nabízejí se logické paralely s českým obrozením a obdobným bojem za zrovnoprávnění češtiny. Když se však podíváme na jakákoliv sčítání a tabulky, nelze se ubránit dojmu, že se ty snahy trochu minuly účinkem, minimálně ve srovnání s češtinou. (Jen pro informaci, podle sčítání z roku 2016 mluví každý den irsky pouze 1,7 % z celkových cca 4 milionů obyvatel, k většině se pro zajímavost hlásí cca 21 % obyvatelstva, skotská gaelština je na tom obdobně jako irština.) Důvodů tohoto neutěšeného stavu je určitě více, minimálně ty historické, kdy irštinou mluvilo především venkovské obyvatelstvo z nejhudších oblastí, které nejvíce*

⁵ Rozhovor vedla Markéta Musilová, <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/39587/markus-radvan>>.

⁶ Rozhovor vedla Petra Johana Poncarová, <<https://www.ff.cuni.cz/2018/05/mezinarodni-uznani-muze-zpetne-povzbudit-iry-aby-si-sveho-historickeho-jazyka-vice-vazili-rika-dulezitosti-prekladu-oceneny-radvan-markus/>>.

utrpěly v 19. století hladomorem a posléze přišly kvůli masové migraci o značnou část obyvatel. Angličtina byla nejspíš také mnohem invazivnější než němčina, a pokud se nepletu, irské obrození začalo také o něco později než v českých zemích. Kde bys ty sám viděl příčiny jazykového stavu na irských ostrovech? A vidíš nějaký posun k lepšímu, nebo jde o setrvalý stav?“

Radvan Markus odpovídá takto: „Srovnání s českým obrozením je zajímavé téma – shodou okolností jsem nedávno napsal akademickou esej o tom, jak irští obrozenci vnímali české jazykové hnutí

jako svůj vzor. Jeden novinový článek z třicátých let dvacátého století se dokonce v překladu jmenuje „Zmrtvýchvstání Čechů – naděje pro Iry“. Autoři podobných textů však při hledání paralel pomýjeli jednu podstatnou skutečnost: zatímco na počátku českého obrození mluvila česky nadpoloviční většina obyvatel Čech a Moravy, v době obrození irského následkem hladomoru a dalších zmíněných faktorů ovládalo irštinu na ostrově pouhých cca 14 % populace. Ještě důležitější rozdíl spočíval v tom, že zatímco čeští mluvčí na konci osmnáctého století většinou neuměli německy, mluvčí irštiny byli na sklonku století devatenáctého, kam se datuje počátek obrozeneckých snah, vesměs bilingvní. Oproti českým zemím tedy neexistoval „praktický“ důvod, proč se původní jazyk učit, a nezbývalo proto než se spolehnout čistě na patriotismus a nadšení pro jazyk samotný. Když zohledníme tyto faktory, je třeba uznat, že irské obrození i v takto nepříznivých podmínkách dosáhlo nezanedbatelných úspěchů – obnovilo třeba irskojazyčnou literaturu, v jejímž rámci po pominutí vlny tradicionalismu a hurávlastenectví vzniklo množství hodnotných děl.

Co se stane s irštinou v budoucnosti, je těžké posoudit. Na jednu stranu platí, že v oblastech na západě Irska, kde je irština jazykem každodenní komunikace, v současnosti tento jazyk rychle ustupuje a je otázka, zda ho tam půjde ještě zachránit. Důvody jsou především ekonomické – jedná se o kraje s vysokou nezaměstnaností, odkud mladí lidé často odcházejí do větších měst, kde převládá angličtina. Na druhou stranu však irština sílí právě ve velkých městech. Velkou zásluhu na tom mají irskojazyčné školy, tzv. Gaelscoileanna, v nichž je irština vyučovacím jazykem. Díky jejich výborné pověsti je o ně značný zájem, a irština se tak stává oblíbenou mezi městskou střední vrstvou, což je nový trend.

Navíc těch zmíněných 1,7 % každodenních mluvčích je pouze špičkou ledovce – ve stejném sčítání lidu přiznalo znalost irštiny 38,9 % Irů. Samozřejmě ne každý z nich umí irsky dobře a najde se mezi nimi i významná skupina lidí, kteří svou znalost vůbec nevyužívají, ale minimálně toto číslo svědčí o sympatiích k původnímu jazyku. Navíc se kolem irštiny vyvíjí spousta aktivity na vysokých školách, v médiích, na internetu i v rámci již zmíněné literatury. Jestli však irština přežije i poté, co ztratí svou tradiční základnu na venkově, je otázka – záleží především na tom, zda se ve městech najde dostatek irských mluvčích, kteří budou ochotni předat tento jazyk svým dětem.“

Připravila zbs.

„Pražské jaro“ a srpen 1968 očima Lužických Srbů

Srpnové číslo Pomhaj Boh přineslo několik vzpomínek Lužických Srbů na události v srpnu 1968 v Československu.

Handrij Wirth, syn superintendenta Gerharda Wirtha, prožil jako maturant srpnovou invazi do Československa na vlastní kůži při návratu z rodinné dovolené v Bulharsku. V článku vzpomíná na poměry v NDR v 60. letech, na nucení sedláků do družstva a prosazování komunistické ideologie, poměry však byly mírnější než u nás – nátlak na církve nebyl tak silný a pravidelná neúčast autorova otce u voleb se vždy odbyla jen oficiálními dotazy a požadavky na vysvětlení. V roce 1968 náhodou chytil vysílání Československého rozhlasu a zaujalo

jej, že příspěvky náhle nebyly ideologické a zněly rozumně. V NDR však noviny psaly o tomto vývoji kriticky a špatným znamením bylo také protahování manévrů vojsk Varšavské smlouvy v Československu. Cestou do Bulharska pozorovali portréty Dubčeka a Svobody, potkávali optimisticky naladěné lidi; 20. srpna jeli přes Bratislavu na Havlíčkův Brod a následujícího dne si chtěli prohlédnout Prahu, tam se však už nedostali a museli odbočit na Kolín a Mladou Boleslav. U benzinové pumpy stála dlouhá fronta vydešených řidičů. Cestou k hraničnímu přechodu v Hřensku stále potkávali kolony vojenských vozidel a tanků. Hřensko bylo plné armádních aut, celý den nikoho nepouštěli přes hranice, Wirthovi projeli až po třetí hodině odpoledne – v dlouhé koloně ostatních čekajících aut. Počátkem září, když začal studovat na dražďanské technice, jako první věc předložili studentům dopis schvalující invazi do Československa a studenti jej pod hrozbou vyloučení ze studia podepsali.

Pawoł Wirth sloužil tehdy druhým rokem jako evangelický farář v Klukši. Zažíval stálý politický tlak a omezování náboženských činností, špiclování při bohoslužbách apod. Zprávy z Československa, tajně zachycované a předávané, vyvolávaly naději na změnu k lepšímu. Pak v noci zaslechli rachotit tanky po ulici a bylo zřejmé, že je po všem. Wirth přiznává, že tehdy ztratil své panslavistické nadšení a dnes jej mrzí, že se opět ohřívá starý nacionalismus, a to i za zneužívání církve a náboženství.

Na základě článků v PB 2018/8 připravila zbs.

LETOPIS

Angela Stachowa 70 let

Pozapomenutá novátorka moderní lužickosrbské literatury

Na 18. srpna 2018 připadly 70. narozeniny významné lužickosrbské spisovatelky Angely Stachowé (rozené Měrcínec). Pro české zájemce o Lužici může být určitou raritou, že místem autorčina narození v roce 1948 je – Praha, kde v té době její otec, národní pracovník Jurij Měrcínk, studoval a působil v kontextu lužickosrbských kulturních a politických snah.

Stachowa zahájila svou publikační činnost útlou povídkovou sbírkou *Halo Kazek* (1974) – již v ní však prokázala své nadání, solidní literární styl a schopnost komorního psychologického vidění. Texty také v řadě rysů novátorsky přesahovaly dosavadní zavedené modely, formy a témata „tradičního“ lužickosrbského písemnictví. Jedním ze zásadních elementů její tvorby se stala i „ženská“ (dnešním slovníkem „feministická“ nebo „genderová“) optika či linka a také schopnost postihnout vnitřní dětský svět. Spíše latentně a zastřeně jsou přítomny i národní, lužickosrbské elementy. Uvedené tvůrčí prvky a postupy autorka dále rozvinula ve sbírkách *Sobotu wječor doma* (1978) a *Nahla zyma* (1984). Výbory z její povídkové tvorby vycházely i německy – např. *Stunde zwischen Hund & Katz* (1975), *Geschichten für Majka* (1978).

Kromě tvorby pro dospělé publikovala A. Stachowa (lužickosrbsky i německy) i řadu textů pro děti a mládež – mj. *Vineta* (1983).

Cílem této stati není podat podrobný přehled či peripetie autorčiny literární tvorby. Nelze však opomenout zmínku o příznačném a na svou dobu nebyvalém literárním/národním skandálu, vyvolaném její povídkou či drobnou novelou *Dótknjenje* (Dotyk),⁷ publikovanou v roce 1980 v antologii *Tři kristalowe karančki*. V souvislosti s tímto (dnešní terminologií řečeno) „postmoderním“ dystopickým příběhem s prvky fantasy, odehrávajícím se v proměněném světě roku 2025 a vymykajícím se prakticky všemu, co bylo v lužické srbsčině do té doby napsáno (český překlad Josefa Vláška viz *Světová literatura*, 1987, č. 2, s. 92–104), byla Stachowa za svůj údajný národní

⁷ Blíže viz informativní a hodnotící stať *Dotyky identity* od Leoše Šatavy in: Světová literatura, 1983, č. 1, s. 248–251. Srov. také analýzu zmíněného textu in: Ulbrechtová, Helena: *Lužickosrbská literatura: její vývoj a pozice mezi středoevropskými literaturami*, Praha 2009, s. 198–200.

pesimismus, negativismus a dekadentnost vystavena mimořádně silně kritice ústící až v ostrakizaci. Dogmatické útočné a dehonestující stati (publikované zejména na přelomu let 1980/81 v literární příloze *Kultura a wumělstwo* deníku *Nowa doba*) přitom vycházely nejen z pera „konzervativních“ a oficiálních, politicky znejistělých prorožimních kruhů srbské Lužice, ale i od zcela nečekaných významných osob.⁸ Ačkoli řada dalších diskutujících naopak dílo tematicky i žánrově zcela nového rázu (mj. i neobvyklé kompoziční postupy) ocenila coby potřebný impuls nejen ke kulturní, ale i k (osobní i národní) sebereflexi a text se záhy dočkal i německého vydání, stáhla se autorka snad i vzhledem k výše uvedenému z Lužice do Lipska. Literárně nadále tvořila především v němčině. V lužické srbštině se orientovala spíše na tvorbu pro děti; i tu však po roce 2000 v podstatě utlumila.

Za zmínku stojí jistě také skutečnost, že ve volebním období let 1990–1994 byla A. Stachowa poslankyní Německého spolkového sněmu.

Facit: V kontextu moderní lužickosrbské literatury, formující se teprve od 60./70. let 20. století, patří Angele Stachové bezpochyby významné a novátorské místo. Proto více než zamrzí, že dnes je její tvorba poměrně málo známá. Stejně tak nejsou výrazněji doceněny autorčiny obecné zásluhy na literárním poli a plně analyzována její pozice v kontextu lužickosrbské „ženské“ literatury na ose mezi Marjou Młynkovou a Měrkou Mětowou, resp. i dalšími autorkami (např. Jěwa-Marja Čornakec, Dorothea Šolčina). Konečně: ani český výbor z tvorby A. Stachové – jenž byl v minulosti již i v koncepčních návrzích edičních plánů renomovaných českých nakladatelství – nedošel (prozatím?) své realizace. Kdoví: třeba se dnešní utopie stane realitou v roce 2025 (který už ostatně není natolik vzdálen...).

Leoš Šatava

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

Erotická poezie Kita Lorence

Jako připomínku letošních nedožitých osmdesátin nejznámějšího lužickosrbského básníka Kita Lorence jsme vybrali několik jeho erotických básní ze sbírky *Ty porno mi* (Ty oproti mně, Ty vedle mě, Ty kromě mě...), která je s nadsázkou označována za lužickosrbskou porno-grafii. Jak už název napovídá, lyrika je plná slovních hříček.

Polední vzpomínka

Když na svém děrovaném želízku
strouháš k obědu mrkev
místo brambor pro toho bábovku –
vzpomeň si na mě
a drž ji pevně!

A zatím venku pod tvým oknem
temní faunové, opálení satyrové hravě
v stromnatých městských ulicích
loví bílé ženy
– at je dostanou!

Před spící růží

Jsi růže našasená
jak žádná jiná!
Vnitřní rty jsou v každé chvíli
větší než vnější s řasami,
jazýček větší než ústa – to
má z té samé

⁸ Nejnověji se vzpomínek na tento svého druhu „hon na čarodějnicí“ dotkl i přední lužickosrbský literát Benedikt Dyrlich ve svém nedávno vydaném memoárovém vyprávění *Doma we wučekach 1*, Budyšin 2018, s. 183–196.

zvědavosti.

Nebyl to tvůj poslední nespavec,
co ti řekl, že jsi
v rozkroku hezčí
než jiné ve tváři?
Růženko!
Prospíš svůj čas
a tak i můj.

Na co ta kamna

Na co ta kamna
co jsem jí dal
protože dva roky
už jsem je nepotřeboval
tak jsem jí zatopil
v těch kamnech a povídám
Dva roky jsem v těch kamnech
už netopil
tak už jsem zapomněl
jak se v nich topí
A ona povídá Vidíš
člověk nemusí
umřít na to
aby zapomněl
A já na to Víš co
tak můžeme
zase dál žít

Ze sbírky *Ty porno mi* (LND, B 1988) přeložil Radek Čermák.

ZÁPISNÍK

Milí přátelé,

s prodlevou ve vydávání *Česko-lužického věstníku* by se mohlo zdát, že se zastavila činnost celé SPL. Tak to však není; v průběhu jara a léta letošního roku se stalo mnohé.

Letošní setkání valné hromady spolku následoval koncert tří kapel v Malostranské besedě – vystoupily postupně Lidová muzika z Chrástu (jediné tuzemské těleso, které se soustavně věnuje produkci lužickosrbské lidové hudby), soubor Muzička (ten prezentuje slovácký folklor) a nakonec patrně nejpoblárnější současná lužickosrbská kapela Jankahanka. Sepětí tří těchto těles se ukázalo být obohacující pro všechny: lužickosrbsí muzikanti nadšeně poslouchali slováckou produkci se slovy „tohle prostě v Lužici nemáme“, ti slováčtí zase tančili na modernější produkci lužickosrbskou a toužili poznat víc lužickosrbské hudby. Závěr večera potom proběhl v podobě jakési folklorní jam session – všechny tři kapely hrály pospolu mezi publikem pásmo písní, které se nezřídka od sebe navzájem právě v ten okamžik učily. Toto všecko už tu psali jiní, sám to zmiňuji, abych podtrhnul poznatek o vás, našem obecnstvu. Ač na koncert nebylo vyprodáno, bylo osvěžující vidět, že na něj dorazili zase jiní zájemci než téhož dne na valnou hromadu nebo o pět dní dřív na veřejné slyšení s Lužickými Srby v Senátu Parlamentu České republiky. Tedy soustavně se ukazuje, že zájem o srbskou Lužici je mezi našinci silný, leč nabídka musí být pestrá.

Školství & vzdělávání

Výrazným bodem letošní valné hromady se stal návrh Radka Čermáka na zřízení stipendia pro zájemce o studium na letní škole lužické srbštiny v Budyšině a ceny SPL na podporu studentských prací. Předsednictvo bylo zavázáno vypracovat koncepci stipendií a připravit v účetnictví fond, z něhož by stipendista či stipendistě byli placeni a kam by se členové SPL mohli na takřikajíc „svůj dorost“ složit finančními dary. (Připomínám, že celý tento návrh

byl vyvolán vysokou cenou letošního jazykového kurzu, studentům v podstatě znemožňující účast.) Nuže všechno prozatím dopadlo jinak: jako předseda SPL jsem ve spolupráci právě s kolegou Čermákem, dále s referentem Domowiny pro zahraničí Clemensem Škodou a vedoucím jazykového kurzu Fabianem Kaulfürstem inicioval jednání v Domowině, na kterém jsme řediteli Nadace lužickosrbšského národa Janu Budarovi přednesli stávající potíže, vyjádřili přesvědčení, že pro budoucnost sorabistiky je nutná podpora studentů z Česka, Polska a dalších slovanských zemí (ostatně lze snadno doložit, jak významným zdrojem nové nejen vědecké sorabistické krve byl kurz v uplynulých letech) a že dokud tato podpora v minulosti fungovala, obsazenost kurzu byla stoprocentní a nikoli poloviční jako přede dvěma a čtyřmi lety. Naše požadavky nadace vyslyšela a pro zájemce ze slovanského zahraničí byla snížena cena. Reakce na toto rozhodnutí na sebe nenechala čekat: jen během prvního dne od vyhlášení slevy se přihlásilo pět zájemců, postupně byl kurz vyprodán, přičemž zájemců bylo více než míst. To je ideální stav. – Česká skupina byla přitom po německé druhá nejpočetnější: přijelo patnáct frekventantů, přičemž chci věřit, že za to může také snaha SPL je najít; ostatně jedenáct účastníků kurzu bylo z okolí SPL či šlo přímo o členy spolku. (S potěšením mohu konstatovat, že na kurzu se rozhodli do spolku vystoupit noví zájemci. A snad smím prozradit rovněž to, že ředitel Nadace Jan Budar zvýšený zájem o kurz kvitoval a přislíbil podpořit také kurz příští, jenž bude následovat za dva roky.) Věc zřízení stipendia SPL však s těmito úspěchy nepadá pod stůl – je to vynikající myšlenka, a proto jsem předsednictvu SPL navrhl vypracovat podrobnou koncepci stipendia a předložit ji příští valné hromadě na jaře 2019.

Studijní agenda vůbec byla výraznou složkou naší práce v uplynulých měsících. Sotva na katedře sorabistiky Lipské univerzity ukončili svůj roční studijní stipendijní pobyt Josef Zdobinský a Barbora Kudličová (ačkoliv ta pro formální pochybení bohužel bez oficiálního potvrzení; tuto věc však žádáme prošetřit), podařilo se SPL na příští rok nominovat na stipendium členku spolku Terezu Hromádkovou; a je naší ambicí pokusit se získat jednoho nominanta každý rok. (Třebaže rovněž v tomto punktu se stejně jako v případě agendy českých učitelů potýkáme s nepřehlednou saskou byrokracií a ne zrovna ideální kondicí sorabistické katedry.) Ideálem, k němuž směřujeme, totiž je obnovení kdysi samozřejmého pořádku: jakási propustnost či návaznost studijních příležitostí osvojit si lužickou srbštinu jednak na letních školách v Lužici a na Lipské univerzitě, jednak ovšem na lektorátu v Praze na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Také na tomto poli jsme v uplynulých měsících pracovali a dospěli k posunům, které jsou nadějně a mohly by lužickou srbštinu přivést zpět na českou univerzitní půdu jako pravidelnou výuku. Ale nejsme v této věci ještě hotovi, a tak detaily si prozatím odpustím. Jen vás prosím, držte nám palce.

Pokud jde o vzdělávací agendu, doplňuji ještě pravidelnou poznámku k programu získávání českých učitelů do Lužice: v uplynulých měsících se saští kolegové odhodlali zjednodušit uznávání tuzemského vzdělání a konečně projasnit, jaké uchazeče na učitelská místa vlastně hledají (zájem je přednostně o jazykáře a učitele přírodovědných oborů – pokud byste o někom, koho by zajímalo učit v srbšce Lužici, věděli, nechtě se nám prosím ozve na mail uvedený v tiráži časopisu). A tak ještě přinejmenším rok (do saských zemských voleb) má smysl se o nové učitelské tváře v Lužici pokoušet. Proto jsme nadále ve spojení s Boscijem Handrikem, který má agendu na starosti v Saské vzdělávací agentuře coby zmocněnec pro lužickosrbšské školství. Spolupracovat začal rovněž s univerzitou

v Ústí nad Labem, konkrétně s jedním z tamních sorabistů Zdeňkem Valentou. Čili po roce a půl se dění synchronizovalo a je rozběhnutější než dřív. Jako podtržení tohoto trendu se také podařilo vyřešit situaci Šárky Blažkové – první české učitelky, jež do srbšce Lužice přišla přes tento projekt. Ta již podepsala definitivní pracovní smlouvu a od nového školního roku namísto v dosavadních Worklecích bude působit v Radworu.

Zájezdy & partneři

V průběhu jara došlo k nezdaru, jaký prozatím nepamatuji – pro malý zájem byl zrušen zájezd do krajinářských parků ve střední Lužici. Zároveň se nepodařilo vyprodat ani zájezd velikonoční, ani zájezd po stopách čaroděje Krabata. Vede nás to k úvaze, zda jsme již nevyčerпали možnosti, na něž jsme sami s to dosáhnout, zda není třeba buď vymyslet zájezdy nové, anebo najít způsob, jak na ty stávající oslovit nové publikum. Zatím nevíme, jak na to, ale na něco snad přijdeme. (Rozhodně ale platí, že **se můžete přihlásit na letošní adventní zájezd do Ochranova a Budyšina, jenž proběhne v sobotu 15. prosince**. A to rovněž na spolkovém mailu, tak neváhejte.) Uvažujeme také o tom, že možná nastal čas otočit dosavadní slovanskou vzájemnost a ve větším přivážet Lužické Srby do Česka. Koneckonců na letošní všesokolský slet jich do Prahy přijelo devadesát (hostili jsme je v Lužickém semináři řízky, bramborovým salátem, koláči a jistěže všelijakými nápoji).

Tím se dostávám ke spolupráci s Kontaktní kanceláří Svobodného státu Sasko. Mám radost, že dosáhla úrovně absolutní vzájemné důvěry, tj. že pravidelně pořádáme společné programy (na jaře opět koncert studentů konzervatoře z Drážďan a Prahy, v září budyšínské divadlo pro děti a nyní usilujeme o společné **adventní česko-lužickosrbšsko-saské setkání s hostováním Serbského ludoweho ansamblu v úterý 18. prosince**). Navzájem si na akce půjčujeme prostory; de facto se ustaluje model, že sál v prvním patře (v němž za časů Serbowky bývaly knihovna a studovna) slouží lépe přednáškovým a vzdělávacím pořadům, kdežto sál v přízemí (kde kdysi býval refektář) vyhovuje ideálně kulturním počínům. Díky dobrým sousedským vztahům tedy pravidelně využíváme více prostor domu, než nám umožňuje smlouva s ministerstvem školství.

K pravidelným partnerům na české straně přibyla ještě Asociace učitelů dějepisu (ASUD), s níž pořádáme takřka už každý půlrok jednu vzdělávací akci pro základno- a středoškolské dějepisy. Letos na jaře tak proběhl seminář s názvem „Jak učit o dějinách Evropské unie“. Novým partnerem se snad stane liberecký spolek Societas Amicuum Liberec (SAL), jenž v Libereckém kraji ve spolupráci s Domowinou a dalšími lužickosrbšskými institucemi připravuje „Lužickosrbšský kulturní rok“, naplno se rozběhne od jara napřesrok. Snad se podaří počáteční námluvy a nápady dotáhnout do pěkného a užitečného konce. A s nadsázkou můžeme za pravidelné partnery považovat také Lužickosrbšský rozhlas, kde byly na jaře a v létě odvysílány portréty Milana Hrabala a Lukáše Novosada a kde je v přípravě medailon Radka Čermáka (z členů SPL byl vyslán ještě medailon finského přítele Eera Balka), a liberecké studio Českého rozhlasu, díky němuž jsme na stanici Vltava připravili pro seriál „Výlety s Vltavou“ pětidílný cyklus o Horní Lužici (vyslán byl v červenci a je k mání online, stejně jako pořady v Lužickosrbšském rozhlasu). V Liberci vysílal hodinu také kolega a člen předsednictva Milan Hrabal (jeho pořad k dispozici v online archivu prozatím není, leč usilujeme o nápravu).

Jak vidíte, „nekecáme, makáme!“ A protože se nedostalo na vše, další novinky najdete zase v příštím čísle.

Lukáš Novosad

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.cz, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 30 Kč.
Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Oberhelová, Michalovice 17, 412 01 Litoměřice, eliska.oberhelova@gmail.com; zástupce vedoucí redaktorky: Jan Zdichynec, zdichy.j@seznam.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Štefan Pilát. Sazba: Martina Lapišová.
Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.
Objednávky a stížnosti na nezasilání: Redakční rada ČLV, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, luzice@luzice.cz, tel. 728 581 822.
Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.
MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.